

Ošetřovatelky Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka v Havlíčkově Brodě

První dvě ctihodné Šedé sestry byly povolány z Prahy do (tehdy) Německého Brodu smlouvou s městským magistrátem ze 16. srpna 1894, aby sloužily v měšťanském chudobinci. Bylo jim svěřeno ošetřování 15 chovanců a také vedení a správa tohoto ústavu. Ten byl založen místním továrníkem, radním a zemským poslancem Vojtěchem Weidenhofferem „pro chudé měšťany a měšťanky německobrodské“ v dnešní Příčné ulici na Vrabčím trhu na místě po dvou vyhořelých domech. Po vybudování „Všeobecné veřejné okresní nemocnice císaře a krále Františka Josefa I.“ v letech 1896-1897 do ní na základě smlouvy s okresním zastupitelstvem nastoupily 4 Šedé sestry jako ošetřovatelky. První představenou byla S. Mariana. Během let s přibývajícím lůžky v nemocnici (r. 1897 – 135 lůžek, r. 1905 – 175, r. 1927 – 390, r. 1938 – 414, r. 1945 – 650) narůstal také počet sester (r. 1900 – 9, r. 1910 – 18, r. 1926 – 25, r. 1928 – 27). Po S. Marianě následovaly S. představené Xaverie (1898-1927), Jaroslava (1927-1932), Jovita (1932-1938), Pelagie (1938-1941), Berchmana (1941-1945), od r. 1945 S. Milomíra. V roce 1950 pracovalo ve zdejší nemocnici ještě kolem 20 sester na odd. chirurgickém, interním a očním. Vládní rada MUDr. Pavel Trnka, ředitel nemocnice v letech 1926-1952 a primář v letech 1926-1956, si v padesátých letech, kdy došlo k odsunu řádových sester z nemocnic, vymínil, že dokud on bude v nemocnici pracovat, Šedé sestry tam zůstanou. Poslední sestry tak odešly v roce 1958 a to do Léčebny pro dlouhodobě nemocné v Úsobí, kde pracovaly až do roku 1980. Na místo jedné sestry řádové bylo ovšem nutné do nemocnice přijmout 4 sestry civilní. Během let se ve službě vystřídal celá řada Šedých sester. Po delší dobu zde působily S. Krescencie, Filiberta, Jovita, Antonie, Emiliina, Sylvestra, Hyacinta, Majdalena, Leokadie, Hortulona, Žofie, Kolumba, Jaroslava, Armela a Cyrilla. Sestry vedle ošetřování nemocných měly na starosti stravování nemocných a veškerého personálu (sekundárních lékařů, personálu ošetřovatelského a služebního), dále praní a spravování prádla a celé vedení domácnosti ústavu. K uhrazení běžných vydání povolených vrchní správou nemocnice byla poskytována S. představené měsíční záloha. Každá sestra pak obdržela z nemocniční pokladny ročně 240 korun na oblečení, bydlení, stravu a zaopatření. Vedle Šedých sester pracovalo v nemocnici několik ošetřovatelek civilních. Sestry bydlely v hospodářské budově (dnes prádelna a technická správa) v 1. poschodí, kde bylo 7 pokojů. Nacházela se zde také nemocniční kaple se sakristií. Kaple byla vysvěcena 22. února 1898 městským děkanem Antonínem Vančurou. Zdejší duchovní správu vykonával místní děkanský úřad svými duchovními, kteří podle potřeby docházeli do nemocnice a dle smlouvy sloužili v kapli každý týden jednu mši. Zemřelé sestry byly pohřbívány na hřbitově u sv. Vojtěcha, po roce 1947 na Novém hřbitově.

U sv. Vojtěcha v hrobě č. 139 jsou pochovány ctihodné sestry:

Armela Zítková (1875-1905) +břišní tyf
Žofie Crháková (1885-1916) +skvrnitý tyf
Kazimíra Sekyrková (1880-1916) +skvrnitý tyf
Kasiana Štěpánová (1880-1917) +skvrnitý tyf
Krescencie Bílková (1869-1931) +zánět slepého střeva a pobřišnice
M.Emanuella Zimčíková (1901-1930) +ochrnutí srdce
Magdalena Červená (1881-1933) +karcinom dělohy
Marta Jenčová (1906-1937) +chřipka, zánět plic
M.Dulcelína Zbudilová (1859-1937) + zánět plic
Klementina Bártovej (1900-1943) +nefritis, urémie
Hugolína Novotná (1909-1946) +tbc
Solanna Šebestová (1881-1947) +karcinom jater

Na Novém hřbitově v hrobě č. VIII/291 jsou ctihodné sestry:
Vendelína Sotonová (1920-1967) +metastazující tumor prsu vpravo
Konráda Nosková (1909-1969) +cor pulmonale chron. decomp.
Františka Výmolová (1900-1952) +tbc spondylitis, tbc ledviny

U sv.Vojtěcha se dále nachází hrob S. Emerencie Ivánkové (1883-1937, +těžká žloutenka); je pravděpodobné, že na tomto hřbitově jsou pochovány ještě další sestry, jejichž hroby se identifikovat nepodařilo. Dále lze předpokládat, že některé zemřelé sestry byly pochovány na jiných hřbitovech, např. v místě svého rodiště.

Kongregace „Šedých sester III. řádu sv. Františka z Assisi“ (Congregatio Sororum Grisearum III. Ordinis S. Francisci; Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka-pražské) byla založena v Praze 6. ledna 1856 dvěma rodnými sestrami Annou (S.Dulcelinou) (1813-1868) a Marií (S.Xaverií) (1814-1867) Plaňanskými a jejich přítelkyní Františkou (S.Johanou) Grossmannovou (1825-1907). První konstituce vypracoval křižovník s červenou hvězdou P. František Havránek. Původním povoláním komunity, která získala biskupské schválení v roce 1862 a papežské v roce 1972, bylo bezplatné domácí ošetřování opuštěných chudých nemocných bez rozdílu náboženství, národnosti a sociálního postavení. Spiritualita společenství vychází z františkánských ideí vybízejících k následování Krista v duchu serafinské milosrdné lásky, chudoby a pokory. Kongregace je institutem papežského práva, je tedy podřízena přímo Svatému Otci. Vedení je svěřeno generální představené s radou, činnost jednotlivých komunit řídí jejich představené. Znak kongregace vychází z emblému III. regulovaného řádu sv. Františka a je doplněn nápisem POKOJ A DOBRO. Řeholním šatem byl černý hábit s šedým límcem a šedým šatem (později i černým), jehož barva dala kongregaci označení „Šedé sestry“. S. zprvu ošetřovaly nemocné po domech. V roce 1859 byly povolány ošetřovat raněné vojáky v Itálii a na Balkáně. V letech 1888-1904 sestry ošetřovaly na 350-400 nemocných v domácnostech. Později, když jich přibývalo, přijaly výzvu ke službě ve státních nemocnicích; při práci v nich nosily oděv bílý. Ošetřovaly také raněné vojáky v 1. světové válce. Jejich středisko bylo v letech

1856-1949 při kostele sv. Bartoloměje na Starém Městě pražském. Kromě řady menších ústavů S. působily až do odvolání v roce 1960 (někde i déle) v nemocnicích v Benešově, Havlíčkově Brodě, Hradci Králové, Humpolci, Klatovech, Kolíně, Plzni, Praze a Sušici. V roce 1935 vznikla na konferenci katolických ošetřovatelek v Římě z popudu papeže Pia XI. myšlenka založit v Hradci Králové druhou ošetřovatelskou školu (první „Zemská ošetřovatelská škola“ vznikla v roce 1916 v Praze). V téže roce byla v Hradci Králové založena „Ošetřovatelská škola dr. Beneše školských sester sv. Františka Serafinského“. Výuka v nové budově byla zahájena v říjnu 1937. Veškeré náklady spojené se stavbou školy i s jejím vybavením hradila Kongregace Šedých sester. Sestry rovněž vybuďovaly lázeňský dům v Poděbradech. Během 2. světové války byla sestrám přes určitá omezení nadále umožněna činnost. Zlom v jejich činnosti nastal po roce 1948. Jejich objekty byly postupně znárodňovány a sestrám byl znemožněn volný pohyb mezi jejich jednotlivými domy. Mladší sestry byly postupně odsouvány z nemocnic do ústavů sociální péče, domovů důchodců a léčeben dlouhodobě nemocných. V roce 1950 měla kongregace 390 sester. Staré sestry odcházely do charitního domova v Broumově, od roku 1971 do Oseka nebo Lomce u Vodňan. Po roce 1989 jim byl navrácen klášter v Bartolomějské ulici v Praze a mohly přijít nové sestry. V roce 1990 jich bylo celkem 112, v roce 2013 již pouze 21. Nyní jejich kongregace spravuje dvě komunity: mateřinský klášter s noviciátem a sídlem generální představené v Lomci a v Praze v klášteře u sv. Bartoloměje. V současné době je u nás 12 sester, z toho 7 na Lomci a 5 v Praze. Pět sester je starších než 80 let, ostatní jsou ve věku 40-50 let. Aktivní sestry se starají o staré spolusestry, 2 pracují v Hospici sv. Jana Nep. Neumanna v Prachaticích, jedna je vězeňská kaplanka, 2 slouží v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského pod Petřínem a 1 působí ve školství.

Fotografie č. 7, 8 a 9 laskavě zapůjčil Ing. Pavel Trnka, vnuk primáře Dr. Trnky. S. Benediktě Bartoňové z komunity Šedých sester v Lomci děkují za laskavé přečtení textu a cenné připomínky.

Obrazová příloha

1. Emblém kongregace Šedých sester
2. Kostel Šedých sester sv. Bartoloměje v Praze
3. Klášter Šedých sester v Lomci
4. Farní poutní kostel Jména Panny Marie v Lomci
5. Zvonice v Lomci
6. Venkovní oltář poutního areálu u kostela Jména Panny Marie v Lomci
7. Personál před hlavní budovou nemocnice v Německém Brodě kolem roku 1910; uprostřed primář. František Zahradnický, nalevo od něho jeho nástupce Dr. Pavel Trnka
8. Primář Dr. Trnka se S. představenou a kolektivem kolem roku 1930
9. Kaple sester v hospodářské budově německobrodské nemocnice

10. Hrob sester na hřbitově u sv. Vojtěcha v Havlíčkově Brodě
11. Hrob sester na hřbitově u sv. Vojtěcha v Havlíčkově Brodě - detail
12. Hrob sester na Novém hřbitově v Havlíčkově Brodě
13. Hrob sester na Novém hřbitově v Havlíčkově Brodě - detail

1. Emblém Kongregace Šedých sester

2. Kostel Šedých sester sv. Bartoloměje v Praze

3. Klášter Šedých sester v Lomci

4. Farní poutní kostel Jména Panny Marie v Lomci

5. Zvonice v Lomci

6. Venkovní oltář poutního areálu u kostela Jména Panny Marie v Lomci

7. Personál před hlavní budovou nemocnice v Německém Brodě kolem roku 1910; uprostřed primář. František Zahradnický, nalevo od něho jeho nástupce Dr. Pavel Trnka

8. Primář Dr. Trnka se S. představenou a kolektivem kolem roku 1930

9. Kaple sester v hospodářské budově německobrodské nemocnice

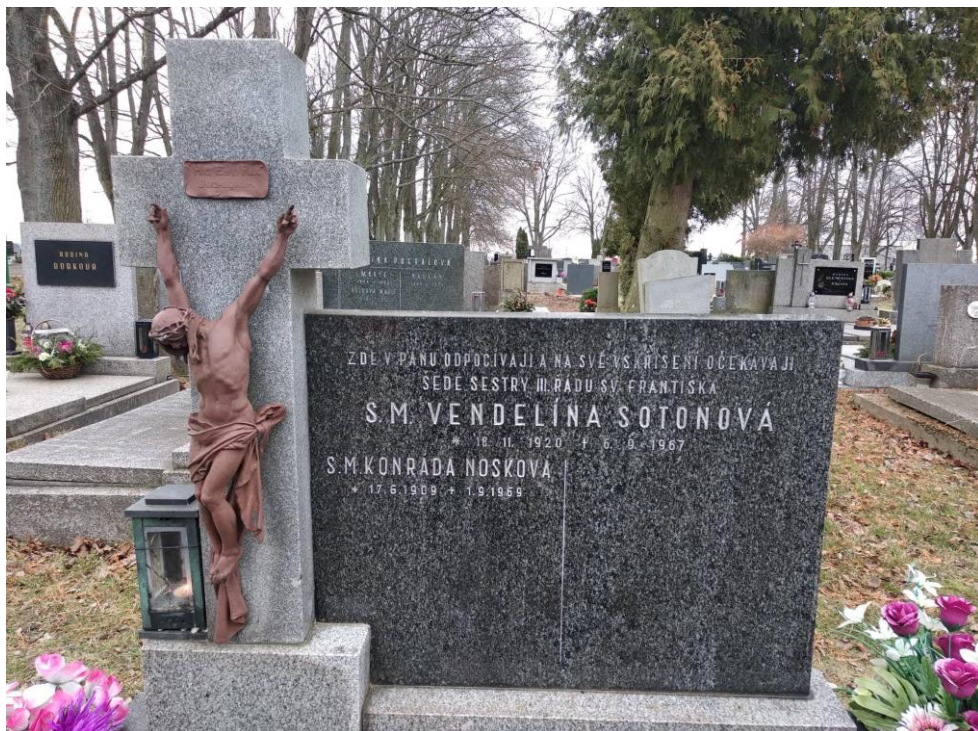
10. Hrob sester na hřbitově u sv. Vojtěcha v Havlíčkově Brodě

11. Hrob sester na hřbitově u sv. Vojtěcha v Havlíčkově Brodě – detail

12. Hrob sester na Novém hřbitově v Havlíčkově Brodě

13. Hrob sester na Novém hřbitově v Havlíčkově Brodě - detail

Použité prameny

1. Úprava chudinství královského města Německého Brodu (Šubrt E., 1908)
2. Zprávy o činnosti Všeobecné veřejné okresní nemocnice v Německém Brodě (Zahradnický F. 1897-1925, Trnka P. 1926 - 1947)
3. Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka (Wikipedie)
4. Matrika zemřelých 1905-1947 (SokA Havlíčkův Brod)
5. Matrika zemřelých 1948-1969 (Městský úřad v Havlíčkově Brodě)
6. Farní kronika římskokatolické církve v Havlíčkově Brodě
7. Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická v Havlíčkově Brodě 1946-2016 (2016)-Almanach
8. Správa hřbitovů MÚ Havlíčkův Brod
9. Sestry vzpomínají (Rozsypalová M., Svobodová H.), GRADA 2006
10. Historie ošetřovatelství (Kutnohorská J.), GRADA 2010

Jan Betlach, Nemocnice Havlíčkův Brod, leden L.P.2020